

ORIGINAL ARTICLE

Identifying Obstacles to Implementing Technical and Skills Training in Elementary School and Providing Solutions for it

Zahra Maarefvand^{*1} , Nafiseh Sadeghi²

1. Assistant Professor,
Department of Educational
Sciences, Faculty of Literature and
Humanities, University of Qom,
Qom, Iran.

2. M.A. educational management,
Department of Educational
Sciences, Hoda University, Qom,
Iran.

Correspondence:

Zahra Maarefvand

Email: z.maarefvand@qom.ac.ir

Receive Date: 19/Mar/2025

Revise Date: 24/Apr/2025

Accept Date: 10/Jun/2025

Publish Date: 22/Jun/2025

How to cite:

Maarefvand, Z & Sadeghi, N.(2025).
Identifying Obstacles to Implementing
Technical and Skills Training in
Elementary School and Providing
Solutions for it. *Technology and
Scholarship in Education*, 5(2), 127-
143.

ABSTRACT

The purpose of this study is to identify the obstacles to implementing technical and vocational training in primary education and to provide solutions for its development. The research approach was qualitative and thematic analysis. The sampling method was purposive and snowball, based on which 14 experts and scholars were selected and semi-structured interviews were conducted. The validity of the findings was confirmed using the peer review method. The research findings were analyzed using thematic analysis technique in MAXQDA software. Analysis of the research results led to the extraction of 134 descriptive codes, 33 sub-themes, and 10 main themes to identify obstacles and solutions to implementing technical and vocational training in the primary school. According to the findings, the obstacles to implementing technical and vocational training at the primary level included 6 main themes: "Cultural and attitudinal challenges, economic and financial, executive and structural, educational, technical and infrastructure challenges, and professional ability challenges, and also the strategies for developing technical and skills education at the primary level were categorized into 4 main themes: "Financial and infrastructure affairs, cultural development and skill development, managerial and executive affairs, and education and skill development". According to the results, the lack of effective coordination and collaboration among educational and cultural institutions is one of the main obstacles affecting the development of skill-based training. Additionally, economic limitations and a shortage of equipment are major barriers to implementing technical and vocational education programs, which require the provision of proper facilities and financial resources. Changing families' attitudes and promoting a culture of skill-based education within the community play a significant role in establishing and advancing this type of education and can help improve the overall state of technical and vocational training.

KEYWORDS

Training, Elementary, Technical, Vocational.

«مقاله پژوهشی»

شناسایی موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در دوره ابتدائی و ارائه راهکارهایی برای آن

زهرا معارفوند*^۱ و نفیسه صادقی^۲

۱. راستادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه قم، قم، ایران.
۲. کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده هدی، قم، ایران

نویسنده مسئول:

زهرا معارفوند

رایانامه: z.maarefvand@qom.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۲۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۲/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۲۰

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱

استناد به این مقاله:

معارفوند، زهرا و صادقی، نفیسه. (۱۴۰۴). شناسایی موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در دوره ابتدائی و ارائه راهکارهایی برای آن، فصلنامه علمی فناوری و دانش پژوهی در تعلیم و تربیت، ۵ (۲)، ۱۲۷-۱۴۳.

چکیده

این پژوهش به دنبال شناسایی موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در دوره ابتدائی و ارائه راهکارهایی جهت توسعه آن انجام شد. رویکرد پژوهش کیفی و به شیوه تحلیل تم انجام شد. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و از نوع گلوله برفی بود که بر مبنای آن ۱۴ نفر از خبرگان و صاحب نظران انتخاب و مورد مصاحبه نیمه ساختار یافته قرار گرفتند. اعتبار یافته‌ها با استفاده از روش بررسی همکار مورد تایید قرار گرفت. یافته‌های پژوهش با استفاده از تکنیک تحلیل تم در بستر نرم افزار MAXQDA تحلیل شد. نتایج تحقیق منجر به استخراج ۱۳۴ کد توصیفی، ۳۳ تم فرعی و ۱۰ تم اصلی برای شناسایی موانع و راهکارهای اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در دوره ابتدائی شد. مطابق با یافته‌ها موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدائی شامل ۶ تم اصلی "چالش‌های فرهنگی و نگرشی، اقتصادی و مالی، اجرایی و ساختاری، آموزشی، فنی و زیر ساختی، چالش‌های توانایی حرفه‌ای" و همچنین راهکارهای توسعه‌ی آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدائی در ۴ تم اصلی "امور مالی و زیرساختی، توسعه فرهنگی و مهارت پروری، امور مدیریتی و اجرایی، توسعه آموزش و مهارت" دسته بندی گردید با توجه به نتایج نبود هماهنگی و همکاری مؤثر بین نهادهای آموزشی و فرهنگی، به عنوان یکی از موانع اصلی، توسعه آموزش مهارتی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. همچنین محدودیت‌های اقتصادی و کمبود تجهیزات، از موانع عمده در اجرای برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای هستند که نیازمند تامین امکانات و منابع مالی مناسب است. تغییر نگرش خانواده‌ها و ترویج فرهنگ آموزش مهارتی در جامعه نقش مهمی در تثبیت و ترویج این نوع آموزش داشته و می‌تواند به بهبود وضعیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کمک کند.

واژه‌های کلیدی

آموزش، دوره ابتدائی، فنی، مهارتی.

مقدمه

با گذر کشورها از صنعت به سوی صنایع خدماتی، کشورها به نیروی انسانی ماهر نیاز دارند که دارای مهارت‌های کامل و جامع باشند (پرند و همکاران، ۲۰۱۲). صنعت فناوری، تقاضای روبه‌رشدی برای متخصصان و استعدادهای ماهر دارد و زمینه‌های جدیدی را برای ایجاد شغل و کسب و کار در آینده فراهم می‌سازد (کالرستگ^۱، ۲۰۲۴). مجمع عمومی سازمان ملل متحد برنامه‌های فنی و مهارتی را به عنوان ابزار مهمی جهت دستیابی به اهداف توسعه پایدار به رسمیت شناخته است (مایومب^۲، ۲۰۲۳). آموزش مهارتی به عنوان مسیری حیاتی برای پرورش استعدادهای فنی و ماهر عمل می‌کند و به آموزش عملی اهمیت ویژه‌ای می‌بخشد (لانگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۴). آموزش فنی و مهارتی گامی در جهت ایجاد نیروی کار سودبخش و شاخصی برای توفیق ملی جوامع می‌باشد، زیرا کیفیت فعالیت‌ها در آموزش‌های فنی و مهارتی مستقیماً به کیفیت و کارایی نیروی کار و افزایش تولیدات جامعه وابسته است (کورنفورد^۴، ۱۹۹۹). به نظر اروسات^۵ (۲۰۲۱) آموزش فنی و مهارتی به عنوان آموزش مهارت‌ها و تدریس دانش مرتبط با یک تجارت، شغل یا حرفه خاصی تعریف می‌شود که یک دانش آموز یا کارمند مایل به شرکت در آن می‌باشد (نوگر^۶ و همکاران، ۲۰۲۴). آموزش فنی و مهارتی اصطلاحی جامع است که به ابعادی از فرایند آموزش می‌گویند که علاوه بر آموزش عمومی، مهارت‌های عملی، مطالعه فناوری‌ها و علوم مرتبط، نگرش‌ها، ادراک و دانش‌های مربوط به حرفه‌ها را در بخش‌های اقتصادی و زندگی اجتماعی نیز شامل می‌شود (مشاهری فرد، ۲۰۱۷). آموزش فنی و مهارتی یک عبارت جامع در جهت شناسایی برنامه‌های آموزشی تربیت دانش‌آموزان برای کسب مهارت‌های آموزشی و شغلی و قادر ساختن آنها برای ورود به حرفه و بازارکار به محض فارغ‌التحصیلی است. برای اکثر کشورهای در حال توسعه، اصطلاح آموزش فنی و مهارتی به آموزش فنی غیراکادمیک و آموزش عملی اشاره دارد که به منظور توسعه مهارت‌ها و دانش کارآموزان در بخش‌های مختلف صنعتی و دانش آموزی است. هدف اقتصادی نهایی آموزش فنی و مهارتی تامین بازارکار با کارگران شایسته‌است (ورایدزو و تانکیسو^۷، ۲۰۲۱). هرچند موسسات آموزش فنی و مهارتی باید بر حوزه‌های حیاتی همچون یکپارچگی فناوری، توسعه برنامه درسی، توسعه مهارت، همکاری صنعتی و آموزش‌های اخلاقی و قانونی متمرکز باشند تا دانش‌آموزان را برای دنیای مبتنی بر هوش مصنوعی آماده

کنند (جیانی^۸ و همکاران، ۲۰۲۴). از نظر یونسکو اهداف آموزش فنی و مهارتی شامل آموزش مهارت‌های محدود برای تربیت افرادی با مهارت‌های شغلی، برای کار در شغل‌های ویژه یا دسته‌ای از شغل‌ها جهت ارتقا سطح آموزش عمومی است (یونسکو، ۲۰۱۵). در واقع خصیصه این آموزش‌ها، نوعی پرورش کارآفرین است به این معنی که افراد پس از کسب مهارت و تخصص دانش فنی، قادر خواهند بود که فرصت‌های شغلی مناسبی را به دست آورند و در نهایت شغل دائمی داشته باشند (مصاحب طلب و همکاران، ۱۴۰۲).

اهمیت آموزش نیروی کار موجب شد که در سیاست‌های کلی اشتغال، مقام معظم رهبری، از نظام آموزش فنی و حرفه‌ای به عنوان یک نظام دارای هویت در کنار دو نظام دیگر نظام آموزش و پرورش و نظام آموزش عالی یاد کنند که همگام با هم مسئولیت آموزش نیروی انسانی متخصص، ماهر و کارآمد را عهده دار باشند (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۲۰۱۲). مطابق با اهداف سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش نیز: «یکی از اهداف این سند، پرورش انسان‌هایی است که دارای حداقل یک مهارت مؤثر برای تأمین معاش حلال باشند تا با خروج از نظام آموزشی رسمی در هر سطحی، مهارت‌های لازم برای امرار معاش و مدیریت خانواده را داشته باشند (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۲۰۱۱). دانش‌آموز باید از آموزش عمومی و حرفه‌ای مطلوب و انعطاف‌پذیری برخوردار باشد (محمدی، ۲۰۲۲). علمای تعلیم و تربیت پس از سال‌ها پژوهش به این مهم رسیده‌اند که مؤثرترین روش آموزش فعال کردن دانش‌آموز در فرایند یادگیری است (صباغ حسن زاده و فرزند پور، ۱۴۰۱). از نظر علمی ثابت شده‌است که آموزش مهارت‌های عملی به دانش‌آموزان به آنها در حفظ اطلاعات برای مدت زمان طولانی کمک می‌کند. آموزش مهارت‌های عملی درک مفهوم را بهبود می‌بخشد (زارع و همکاران، ۱۴۰۳). تربیت مهارت‌ها در کنار انتقال دانش و علوم مسئله‌ای است که باید در تمام دوره‌های تحصیلی یک نظام آموزشی مدنظر قرار گیرد. یکی از این مقاطع مهم تحصیلی دوران ابتدائی است. اهمیت دوره ابتدایی در جهت رشد و شکوفایی استعداد دانش‌آموزان تا این اندازه اهمیت دارد که در تعریف نظام جدید آموزشی به دوره اساس نام گرفته است (شیخ احمدی و همکاران، ۲۰۲۳). از آن جهت که عمل و علم باهم عامل پیشرفت پایدار و همه‌جانبه کشور می‌باشند باید الگوی تفکیکی حاکم بر نظام فعلی علم و فناوری سریعاً در جهت الگویی تلفیقی تحول یابد. برای رسیدن

6 Noguer et al

7 Varaidzo and Tankiso

8 Gianni et al

1 Callerstig

2 Mayombe

3 Long et al

4 Cornford

5 Eurostat

فرایندهای یادگیری بسیار مهم است چرا که اینها تضمین می‌کنند که دانش‌آموزان می‌توانند مهارت‌ها و دانشی را که کسب می‌کنند در آینده شغلی خود به طور موثر به کار ببرند (چنگ و نگوین^۱، ۲۰۲۴). با مطالعه پیشینه موجود مشخص می‌شود که تاکنون مطالعه چندانی جهت شناسایی موانع اجرای آموزش فنی و مهارتی و راهکارهای آن در دوره‌های تحصیلی خصوصاً دوره ابتدایی انجام نشده است.

اقتصاددانان اعتقاد دارند که افزایش پایدار بهره‌وری نیروی کار از مقدار و کیفیت بهتر منابع سرمایه‌ای توأم با آموزش بیشتر و بهبود فرایند تولید پدیدار می‌گردد (سند راهبردی مهارت و فناوری سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای، ۲۰۱۱). توسعه به معنای عام در جهان فرا صنعتی امروز بدون توجه به آموزش، به ویژه آموزش فنی و حرفه‌ای، معنایی نخواهد داشت. در دنیای کنونی، انقلاب علمی و فنی نیازمند نیروی انسانی ماهر و کاردان است (امین زاده و دیگران، ۲۰۱۹). موارد زیر در آموزش فنی و حرفه‌ای لحاظ شده است: الف) قسمتی از آموزش عمومی؛ ب) وسیله آماده‌سازی برای رشته‌های حرفه‌ای و مشارکت تأثیرگذار در دنیای کار؛ ج) بخشی از یادگیری تا پایان زندگی و آمادگی برای مسئولیت‌پذیری در زندگی اجتماعی؛ د) وسیله‌ای برای ارتقای توسعه پایدار و متعادل از نظر محیط زیست (روشی برای تسهیل فقرزدایی) (مشاوری فرد، ۲۰۱۷). از موارد مهم در تامین نیروی انسانی شایسته و مورد نیاز کشور توجه به آموزش مهارت‌های فنی در دوره‌های تحصیلی می‌باشد. دوره ابتدایی مهمترین دوره تحصیلی در سراسر نظام‌های آموزش و پرورش جهان است؛ به این جهت که شکل‌گیری شخصیت و رشد همه‌جانبه انسان‌ها در این دوره بیشتر است (صافی، ۲۰۱۱). هرچه آموزش‌های فنی و مهارتی از سنین پایین‌تری آغاز گردد اثرگذاری بیشتری خواهد داشت. کودکان در دوره ابتدایی دارای ویژگی‌هایی هستند که آنها را از سایر دوره‌ها متمایز می‌کند و از همه مهمتر این دوره را «پنجره فرصت» در آموزش می‌نامند. فرصتی ذی‌قیمت که اگر از دست برود، دیگر قابل جبران نیست. پیامبر اکرم درباره اهمیت این دوران و آموزش ابتدایی در شکل‌گیری شخصیت، تربیت‌پذیری و کسب علم فرموده‌اند: «حکایت فردی که در سنین کودکی می‌آموزد؛ همچون نقش‌کنند بر سنگ است و حکایت کسی که در سنین بزرگسالی می‌آموزد؛ همچون کسی است که بر آب می‌نویسد» (هندی، ۱۹۹۸).

اطلاع از کم و کیف و چگونگی اجرای بهتر آموزش‌های فنی مهارتی در دوره ابتدایی نیازمند مطالعه پژوهش‌های انجام شده در این حوزه است تا راهکارها و مشکلات آن شناسایی و زمینه برای برنامه‌ریزی‌های بهتر فراهم آید. متأسفانه علی‌رغم این که

به این منظور تلفیق باید از آموزش ابتدایی شروع و در تمامی دوره‌های آموزشی ادامه پیدا کند و در نتیجه الگوی آموزشی مبتنی بر حافظه فعلی جایگزین الگوی مبتنی بر یادگیری دانش به همراه تربیت انسان‌ها و پرورش مهارت‌ها و پژوهش شود (سند نقشه جامع علمی کشور، ۲۰۱۰). زمانی که صحبت از مهارت‌آموزی می‌شود، اکثر نگاه‌ها به سوی مدارس فنی و حرفه‌ای و کار و دانش دوخته می‌شود. تصور بر این است که اگر دانش‌آموزان بتوانند یک مهارت را بیاموزند و بر آن مسلط شوند، در آینده خواهند توانست شغلی برای خود دست و پا نمایند. اما نکته حائز اهمیت این است که شناسایی و پرورش استعداد چنانچه از دوران ابتدایی آغاز گردد نتیجه پربارتری خواهد داشت. ایجاد و رشد شناخت‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌ها در دانش‌آموزان مستلزم برخورداری آن‌ها از فرصت‌های یادگیری مختلف و متنوع می‌باشد. آموزش و یادگیری مهارت‌ها، زمانی ثمربخش و معنادار است که در آن ملاحظات مربوط به مراحل مختلف رشد دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد (یمینی، ۲۰۱۲). آموزش‌های فنی مهارتی تنها یک جنبه کلیدی برای درک مهارت‌های عملی و ارتقای کیفیت‌های حرفه‌ای دانش‌آموزان نیست، بلکه یک پل ضروری برای دانش‌آموزان است که بتوانند دانش نظری را به توانایی‌های عملیاتی کاربردی تبدیل کنند (لانگ و همکاران، ۲۰۲۴). استفاده از آموزش فنی و مهارتی در دوران ابتدایی سبب می‌شود تا دانش‌آموزان از همان دوران کودکی با مهارت‌های موجود در جامعه آشنا گردند و بتوانند استعداد خود را در مسیری مناسب شناسایی نمایند و برای ورود به جامعه آمادگی لازم را کسب نمایند. آموزش فنی و مهارتی به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه دارد و به آن‌ها کمک می‌کند تا مهارت متناسب خود را بشناسند و در مسیر درست قدم بردارند. دوره ابتدایی بستر مناسبی برای شکل‌گیری مهارت‌های اساسی و پایه‌ای به کودکان است و به آنها کمک می‌کند تا برای موفقیت در مراحل بعدی زندگی و ورود به اجتماع آماده شوند. مهارت‌آموزی در این سن، استقلال، اعتماد به نفس، خلاقیت، توانایی حل مسئله و هدف‌محوری و کسب چشم‌انداز بهتر نسبت به آینده را در کودکان تقویت می‌کند. آموزش مهارت‌های فنی همچون طراحی، کارهای دستی و مهارت‌های فناوری، دانش‌آموزان را برای مراحل بعدی آموزش و آینده شغلی آماده می‌کند. آموزش و پرورش زمانی می‌تواند در زمینه تربیت نیروی کار ماهر و متخصص اقدام نماید که تصویر شفاف و روشنی از موانع اجرای آموزش فنی و مهارت‌های تحصیلی داشته باشد. وجود موانع در ارائه آموزش فنی و مهارتی در دوران ابتدایی باعث می‌شود نتوان بهره‌وری مناسبی از آن داشت و برای بهبود آن برنامه‌ریزی درستی انجام داد. تقویت انگیزه دانش‌آموزان و شناسایی و رسیدگی به موانع موجود در محیط‌های آموزشی در

نشان داد که هویت حرفه‌ای و سال آموزش بیشترین تأثیر را بر نیت ترک تحصیل دارند. همکاری ضعیف بین مدرسه و سازمان‌های آموزشی نیز بر ترک تحصیل در جهات مختلف تأثیر منفی دارد. سیمباب^۵ (۲۰۲۴) در پژوهشی تأثیر زمینه‌های اجتماعی بر تصمیم کار آموزان جوان آلمانی برای ادامه یا ترک اولین موقعیت آموزش فنی و حرفه‌ای را بررسی کرد. نتایج نشان داد که والدین و دوستان نقشه‌نجاری دارند و انتظارات آنها می‌تواند به تکمیل موفقیت‌آمیز آموزش کمک کند، درحالی که همکلاسی‌ها با مقایسه‌های شغلی ممکن است ریسک ترک آموزش را افزایش دهند. همچنین، والدین با موقعیت شغلی بالاتر ممکن است تغییر مسیر به مشاغل پیچیده‌تر را تشویق کنند. دویو^۶ و همکاران (۲۰۲۱) به بررسی عوامل روان‌شناختی و زمینه‌ای مرتبط با موفقیت و پایداری دانش‌آموزان در برنامه‌های آموزش فنی و مهارتی کانادا پرداختند. نتایج نشان داد که عواملی چون قطعیت شغلی، دیدگاه نسبت به آینده، انگیزه و ادراکات محیط آموزشی بر موفقیت و پایداری دانش‌آموزان تأثیر دارند و می‌توانند راهنمایی برای بهبود برنامه‌های آموزشی فنی و مهارتی باشند. میرابل و همکاران^۷ (۲۰۲۲) به پژوهشی با عنوان آموزش فنی و مهارتی برای توانمندسازی دانش‌آموزان دبیرستانی با سطح پایین پیشینه‌های اجتماعی و اقتصادی پرداختند. مطابق با نتایج آموزش آکادمیک سنتی به اندازه کافی نیازهای مهارت‌های عملی جوانان را برآورده نمی‌کند و قرار گرفتن در معرض آموزش‌های عملی، درک و دانش جوانان آسیب‌پذیر را در مورد مهارت‌ها و توسعه شغلی گسترش می‌دهد. پاریونو^۸ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان اهمیت آموزش فنی و مهارتی و سهم آن در توسعه پایدار انجام داد. این پژوهش به تشریح سیاست‌های مرتبط با آموزش فنی و مهارتی می‌پردازد که به عنوان محرک‌های اصلی برای ترویج آموزش فنی و مهارتی در سطح جهانی در نظر گرفته می‌شوند. همچنین سهم آموزش فنی و مهارتی در توسعه پایدار به ویژه در مورد توسعه پایدار زیست محیطی، از جمله مشاغل سبز را برجسته می‌کند و ادغام توسعه پایدار را در برنامه درسی آموزش فنی و مهارتی، محتویات یادگیری، و همچنین سیاست‌ها و شیوه‌های مدرسه را از شاخص‌های مهم می‌شمرد. وهب^۹ (۲۰۱۱) پژوهشی با عنوان چالش‌ها و اولویت‌های آموزش فنی و مهارتی در کشورهای در حال توسعه انجام دادند. نتایج این پژوهش حاکی از این است که روندهای اجتماعی و اقتصادی نیاز به اصلاح سیستم‌های آموزش فنی و حرفه‌ای را پیش‌بینی می‌کند. پیش‌یار و همکاران (۲۰۲۲) به پژوهشی با عنوان عوامل مرتبط با اثربخشی آموزش‌های فنی

آموزش‌های فنی و مهارتی اهمیت به سزایی در یادگیری مهارت‌ها و توسعه استعداد دانش‌آموزان دارد اما در رابطه با چگونگی اجرای آنها در دوره‌ی تحصیلی ابتدایی چندان مطالعاتی صورت نگرفته و عمده پژوهش‌های انجام شده زمینه عام آموزش‌های فنی و مهارتی را مورد بررسی قرار داده‌اند. برای مثال ژنگ و هانگ^۱ (۲۰۲۵) به تحلیل داده‌های برنامه ارزیابی دانش‌آموزان بین‌المللی^{۲۰۱۸} (PISA) بر روی نمونه‌ای از دانش‌آموزان چینی انجام شد تا نابرابری‌های بین دانش‌آموزان مدارس فنی و حرفه‌ای و مدارس عمومی بررسی شود. نتایج نشان داد که دانش‌آموزان مدارس عمومی نسبت به هم‌سطحان فنی و حرفه‌ای، رفاه کمتری تجربه می‌کنند، و فشارهای آموزشی نظام‌مند و دینامیک‌های اجتماعی در این نابرابری‌ها نقش دارند. این نتایج بر نیاز به اصلاحات جامع در نظام آموزش و پرورش تأکید می‌کنند که اولویت را به رفاه و سلامت روان دانش‌آموزان دهند. کوراتای و بوچبرگر^۲ (۲۰۲۵) نیز به پژوهشی با عنوان تدریس برای تفکر انتقادی در آموزش فنی و مهارتی پرداختند. مطابق با نتایج شایستگی تفکر انتقادی به عنوان قابلیت برجسته است که دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا به عنوان متخصصان مستقل، شایسته، خودکفا و متفکر عمل کنند که مایل به تغییر وضع موجود تقاضاهای بازار کار نیز هستند. آنها به ارائه یک مدل نظری تدریس برای تفکر انتقادی در آموزش فنی و مهارتی پرداختند. هدف مدل پیشنهادی حمایت از معلمان حرفه‌ای در تدریس برای تفکر انتقادی است. نئونشواندر^۳ و همکاران (۲۰۲۴) نیز در پژوهشی به مطالعه تلاش نوجوانان در آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و آموزش عمومی متوسطه: تحلیل‌های پایداری، عوامل مؤثر و تفاوت‌های گروهی پرداختند. مطابق با نتایج تلاش‌های نوجوانان نقش حیاتی در کاهش خطر ترک تحصیل زودهنگام در آموزش فنی و حرفه‌ای دارد و بر شانس فارغ‌التحصیلی آنان در آموزش متوسطه بالاتر تأثیرگذار است. عواملی مانند خودکارآمدی، رابطه با مربی و تطابق فرد-محیط به طور غیرمستقیم بر این تلاش‌ها تأثیر می‌گذارند، اما این تأثیرات در زمینه‌های مختلف آموزشی متفاوت است.

برانستین^۴ و همکاران (۲۰۲۴) به پژوهشی با عنوان تحلیل تمایلات ترک تحصیل در آموزش فنی و حرفه‌ای پرداختند. نتایج

5 Siembab
6 Dubeauet al
7 Mirabel et al
8 Paryono
9 Wahba

1. Zheng & Huang
2. Korota & Buchberger
3. Neuenschwander
4. Braunstein

دانشی بپردازد و موانع اجرای آن را شناسایی و راهکارهایی جهت توسعه آن ارائه دهد. سوالات پژوهش شامل موارد زیر است:

۱. موانع اجرای آموزش فنی و مهارتی در دوره ابتدایی چیست؟
۲. راهکارهای توسعه آموزش فنی و مهارتی در دوره ابتدایی کدام است؟

روش

تحقیق حاضر از نظر نوع هدف، کاربردی و از لحاظ گردآوری داده‌ها با رویکرد کیفی به شیوه تحلیل تم انجام شد. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. جامعه آماری تحقیق شامل صاحب‌نظران و خبرگان ذیصلاح در حوزه آموزش فنی و مهارتی، مدیران مدارس، معلمان و افراد مطلع درحوزه آموزش دوره ابتدایی بود. جهت گردآوری یافته‌های کیفی، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله‌برفی ۱۴ نفر از صاحب‌نظران و خبرگان ذیصلاح انتخاب و نمونه آماری را تشکیل دادند. صورت مصاحبه دارای دو بخش بود: در بخش اول مقدمه (هدف، درخواست و تعریف و اصطلاحات و ارائه چارچوب مفهومی تحقیق) ارائه گردید و در بخش دوم مصاحبه نیز به بیان سؤال‌ها در رابطه شناسایی موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مدارس ابتدایی و ارائه راهکارهایی برای توسعه آن پرداخته شد. مصاحبه با توجه به شرایط مصاحبه‌شوندگان به صورت حضوری و مجازی، به صورت خصوصی و دو به دو انجام می‌شد. میانگین طول زمان مصاحبه‌ها ۶۰ دقیقه بود. روند مصاحبه‌ها تا دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت. در جدول ۱ اطلاعات مربوط به مصاحبه‌شوندگان ارائه شده است.

و حرفه‌ای پرداختند. وضعیت اثربخشی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سه حیطه عوامل فردی، آموزشی و سازمانی مورد بررسی قرار گرفت. مطابق با نتایج مشخص شد که عوامل فردی نسبت به عوامل دیگر از وضعیت بهتری برخوردار بود. رضایی و همکاران (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان شناسایی موانع آموزش کارآفرینی در مدارس کرمانشاه انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که نبود علاقه و انگیزه کافی به تحصیل، ضعیف بودن بنیه علمی هنرجویان شاخه کاردانش، ارتباط کم علم و صنعت در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، وضعیت فیزیکی نامناسب هنرستان‌ها، بکارگیری مدرسان غیرمتخصص در آموزش کارآفرینی، بکارگیری روش‌های یاددهی بیادگیری نامناسب، اختصاص بودجه کم به شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، پایین بودن کمیت و کیفیت تجهیزات و امکانات آموزشی از عمده مشکلات و موانع توسعه دانش و مهارت‌های کارآفرینی است. خاوری و گرزین (۲۰۱۴) پژوهشی با عنوان آسیب شناسی عوامل موثر نظام آموزش‌های مهارتی به منظور تدوین برنامه راهبردی توسعه این آموزش‌ها در استان مازندران انجام دادند. یافته‌های پژوهش حاکی از وجود آسیب‌های متعدد در هر دو نوع بیرونی و درونی اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای بود. صالحی عمران (۲۰۱۴) نیز به آسیب شناسی مدیریت آموزش‌های مهارتی کشور و ارائه راهبردها و راهکارهای مطلوب در نظام آموزش در ابعاد ساختاری، شناختی، رفتاری و محتوایی، محیطی و زمینه‌ای پرداخت. از بررسی پژوهش‌های انجام شده مشخص می‌شود که عمده مطالعات به مسائل آموزش فنی حرفه‌ای در سطح کلان و در رابطه با دوره‌های تحصیلی به دوره متوسطه پرداخته‌اند و مطالعات جدی در حوزه آموزش‌های فنی مهارتی در دوره ابتدایی انجام نشده است. تحقیق حاضر درصدد است تا به این خلأ

جدول ۱. اطلاعات مصاحبه‌شوندگان

ردیف	کد مصاحبه	سن	تحصیلات	سابقه کار (سال)	آثار پژوهشی مرتبط با تحقیق حاضر
۱	B1	۴۵	دکتری مدیریت آموزشی	۲۵	استاد دانشگاه، صاحب تألیف
۲	B2	۵۰	دکتری جامعه‌شناسی توسعه و اقتصاد	۲۰	مشاوری مدیرکل سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای
۳	B3	۴۵	کارشناسی مهندسی شیمی	۸	معاون هنرستان فنی و حرفه‌ای، آموزگار
۴	B4	۲۵	کارشناسی علوم تربیتی	۶	کارشناس گروه‌های آموزشی و تکنولوژی
۵	B5	۵۰	کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی	۱۸	آموزگار، صاحب تألیف
۶	B6	۲۴	کارشناسی علوم تربیتی	۲	کارشناس آموزش ابتدایی
۷	B7	۴۷	کارشناسی ارشد علوم تربیتی	۲۷	مدیر مقطع ابتدایی
۸	B8	۳۸	فوق لیسانس ریاضی کاربردی	۶	مدیر مقطع ابتدایی
۹	B9	۴۴	دکتری مدیریت منابع انسانی	۱۵	رئیس اداره آموزش و پژوهش سازمان فنی و حرفه‌ای، صاحب تألیف

۱۰	B10	۳۵	دکتری مدیریت آموزشی	۱۰	هیئت علمی دانشگاه، صاحب تألیف
۱۱	B11	۲۸	کارشناسی ارشد روانشناسی	۸	کارشناس، صاحب تألیف
۱۲	B12	۳۵	دکتری مدیریت آموزشی	۵	استاد دانشگاه، صاحب تألیف
۱۳	B13	۲۷	کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی	۸	معاون آموزشی دبستان، صاحب تألیف
۱۴	B14	۵۵	دکتری مدیریت آموزشی	۳۵	معاون هنرستان فنی و حرفه‌ای، صاحب تألیف

اعتبار یافته‌های حاصل از مصاحبه با استفاده از تکنیک بررسی همکار^۱ تایید شد. همچنین اعتبار فرآیند تحلیل و کدگذاری داده‌های تحقیق توسط استاد راهنما بررسی و تأیید گردید. برای تحلیل نتایج مصاحبه از روش تحلیل تم و با استفاده از نرم‌افزار «MAXQDA» انجام شد. برای تحلیل تم، فرایندی سه مرحله‌ای کدگذاری توصیفی، کدگذاری تفسیری و یکپارچه‌سازی انجام شد. فرایند ظهور و شناسایی تم‌های اصلی ذکر شده به صورت استقرا، توأم با جابجایی‌های فراوان و با رفت و برگشت بوده است.

یافته‌ها

برای پاسخ به سوالات پژوهش به تحلیل بیانات مصاحبه‌شوندگان پرداخته شد. در ابتدا ۲۰۰ کد اولیه و ابتدایی

استخراج شد. در مرحله بعدی تحقیق به منظور پرهیز از پراکندگی، کدهای موازی حذف و تعدادی نیز با یکدیگر ترکیب گردید. مجدداً تم‌های مستخرج در معرض قضاوت قرار گرفت که در انتها پس از بازنگری، حذف تم‌های موازی و تکراری و ادغام تم‌های مشابه در نهایت حدود ۱۳۴ کد توصیفی برای جامعه موردنظر استخراج شد. در مرحله بعد پژوهشگر با ترکیب کدهایی که به نظر می‌رسید به یک معنای واحد اشاره می‌کنند به ۳۳ تم فرعی دست یافت. تم‌های فرعی که یکدیگر را کامل می‌کرده و یا یکدیگر مشابیه بودند در کنار یکدیگر قرار گرفته و ۱۰ تم اصلی را تشکیل دادند.

موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی

جدول ۲. تم‌های اصلی و فرعی موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی

تم اصلی	تم فرعی
چالش‌های فرهنگی و نگرشی	نگاه منفی والدین به اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی
	حمایت ناکافی صدا و سیما از آموزش‌های فنی و مهارتی
	مخالفت سیاستگذاران آموزش و پرورش
	نبود جایگاه مناسب شغلی در جامعه برای برخی مشاغل
چالش‌های اقتصادی و مالی	کمبود منابع مالی در آموزش و پرورش
چالش‌های اجرایی و ساختاری	حرکات مستقل و جزیره‌ای جهت اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در نهادهای مختلف
	وجود طرح‌های اجرایی کوتاه‌مدت و بی‌ثمر در مقطع ابتدایی
چالش‌های آموزشی	بی‌توجهی به آموزش‌های تلفیقی در مدارس
	ضعف محتوای کتب درسی
	عدم توجه به آموزش‌های مهارتی در برنامه درسی مقطع ابتدایی
	سن کم دانش‌آموزان در دوره اول ابتدایی
	تراکم جمعیت در کلاس‌های درس
چالش‌های فنی و زیر ساختی	نبود امکانات و ابزار لازم در مدارس
	کمبود معلمان و مربیان متخصص در حوزه آموزش فنی و مهارتی
چالش‌های توانایی حرفه‌ای	

مالی دچار مشکل است و نمی‌تواند تجهیزات و امکانات لازم را در اختیار مدارس و دانش‌آموزان قرار دهد". یکی دیگر از مطلعین نیز در این رابطه می‌گوید: "کمبودها و مشکلات بسیاری در زمینه تأمین مالی و ناکارآمدی در صرف منابع مالی اندک برای آموزش کیفی و کافی وجود دارد که خود منجر به چالش‌هایی مانند عدم پوشش تحصیلی صددرصدی، زیرساخت‌های ناکافی و غیراستاندارد، کیفیت پایین عناصر آموزشی شده است.

چالش‌های اجرایی و ساختاری

مصاحبه‌شوندگان حرکات مستقل و جزیره‌ای جهت اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در نهادهای مختلف را از موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی قلمداد نمودند. یکی از خبرگان در این رابطه بیان داشت: "یکی از اشکالاتی که تاکنون نتوانسته‌ایم در بحث آموزش فنی و مهارتی موفق باشیم این است که هم اکنون هر یک از حوزه‌ها به صورت مستقل از یکدیگر کار می‌کنند و این عملکرد جزیره‌ای به کار لطمه وارد می‌کند. فرهنگیان و اساتید حوزه آموزش فنی و مهارتی که باید به این موضوع بپردازند در کار خود هماهنگ و منسجم نیستند؛ یعنی هرکس جزیره‌ای برای خود تعریف کرده است". یکی دیگر از مطلعین حوزه آموزش فنی و حرفه‌ای بیان داشت که "متأسفانه گاهی برخی برنامه‌ها و طرح‌ها در سطوح مختلف انجام می‌شود؛ اما با توجه به اینکه این برنامه‌ها به صورت مستقل؛ مثلاً از سمت یک نهاد انجام شده و پس از مدتی منحل می‌شود و بی‌نتیجه می‌ماند. این نوع حرکات مستقل خود نیز از موانع هستند".

چالش‌های آموزشی

چالش‌های آموزشی یکی از موانع مهم اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی است. این چالش شامل تم‌های فرعی وجود طرح‌های اجرایی کوتاه‌مدت و بی‌ثمر در مقطع ابتدایی، بی‌توجهی به آموزش‌های تلفیقی در مدارس، ضعف محتوای کتب درسی، عدم توجه به آموزش‌های مهارتی در برنامه درسی مقطع ابتدایی، و سن کم دانش‌آموزان در دوره اول ابتدایی می‌شود. یکی از مصاحبه‌شوندگان در رابطه با طرح‌های آموزشی که در آموزش و پرورش ایران اجرا می‌شود بیان می‌دارد: "طرح‌هایی که در مقاطع مختلف به صورت موقتی اجرا می‌شود فقط صرف هزینه و وقت است و نتیجه‌ای ندارد". یکی از فرهنگیان مطلع بر اهمیت اجرای آموزش‌های تلفیقی بر مدارس تأکید داشته و بیان داشت: "در مدارس ما به علت نبود امکانات و جمعیت بالای کلاس‌ها به آموزش تلفیقی توجه بسیار کمی می‌شود. این نوع آموزش‌ها برای شروع مسیر آموزش فنی و مهارتی در مدارس بسیار مفید هستند. تأکید مدارس ابتدایی بر درس‌های اصلی مانند: ریاضی، علوم و

مطابق با تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی از ۶ تم اصلی و ۱۴ تم فرعی تشکیل شده است. در ادامه هریک از موانع به همراه تم‌های مرتبط با خود مورد بحث قرار می‌گیرد:

چالش‌های فرهنگی و نگرشی

چالش‌های فرهنگی و نگرشی یکی از موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی است. طبق نتایج این تم اصلی از ۴ تم فرعی تشکیل شد که شامل نگاه منفی والدین به اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی، حمایت ناکافی صدا و سیما از آموزش‌های فنی و مهارتی، مخالفت سیاستگذاران آموزش و پرورش و نبود جایگاه مناسب شغلی در جامعه برای برخی مشاغل می‌شود. نوع نگاه و نحوه برخورد خانواده‌ها با امر تحصیل و ارزش بودن یا نبودن تحصیل در خانواده‌ای می‌تواند باورهای سازنده یا مخربی را در ذهن فرزندان شکل دهد (محمدی، ۲۰۲۲). مخالفت برخی از والدین برای اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مدارس و تأکید آنها به مطالعه صرف مواد درسی خود از مهمترین چالش‌های فرهنگی و نگرشی است. چنانکه یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان می‌دارد: "مهمترین نکته، همراهی اولیا است و ممکن است بسیاری از اولیا با انجام دادن فعالیت‌های فنی و مهارتی در مدرسه مخالف باشند که چرا فرزند من مکانیکی، نقاشی، نجاری یا هر فعالیت دیگری که مدنظر ماست را یاد بگیرد؛ زیرا صرفاً برای تحصیل به مدرسه آمده است. فرهنگ جامعه ما هنوز پذیرش کامل این موضوع را ندارد". در جایی دیگر یکی از مصاحبه‌شوندگان در رابطه با سیاستگذاری در آموزش و پرورش بیان داشت: "موانع ما عمدتاً به نگرش عوامل آموزشی و سیستم مدیریتی کلان (نگاه وزارتی) و خرد (معلم و مدرسه) برمی‌گردد که حوزه آموزش فنی و مهارتی می‌تواند آینده شغلی دانش‌آموزان را فراهم نماید. دید سیاستگذاران بسیار مهم است؛ زیرا این افراد تصمیم‌گیرنده هستند که چه مهارت‌هایی را در برنامه درسی دوره ابتدایی قرار دهند و مدرسه‌ها را اجرایی کند".

چالش‌های اقتصادی و مالی

آموزش فنی سنتی با چالش‌های متعددی مانند هزینه‌های بالای تجهیزات، خطرات ایمنی قابل توجه و مشکلات در شبیه‌سازی سناریوهای واقعی کار مواجه است (یانگ^۱ و همکاران، ۲۰۲۴). به نقل از لانگ و همکاران، ۲۰۲۴). چالش‌های اقتصادی و مالی از موانع دیگری است که شامل تم فرعی کمبود منابع مالی در آموزش و پرورش می‌شود. در این رابطه یکی از مصاحبه‌شوندگان بیان داشت: "نهاد آموزش و پرورش از منظر

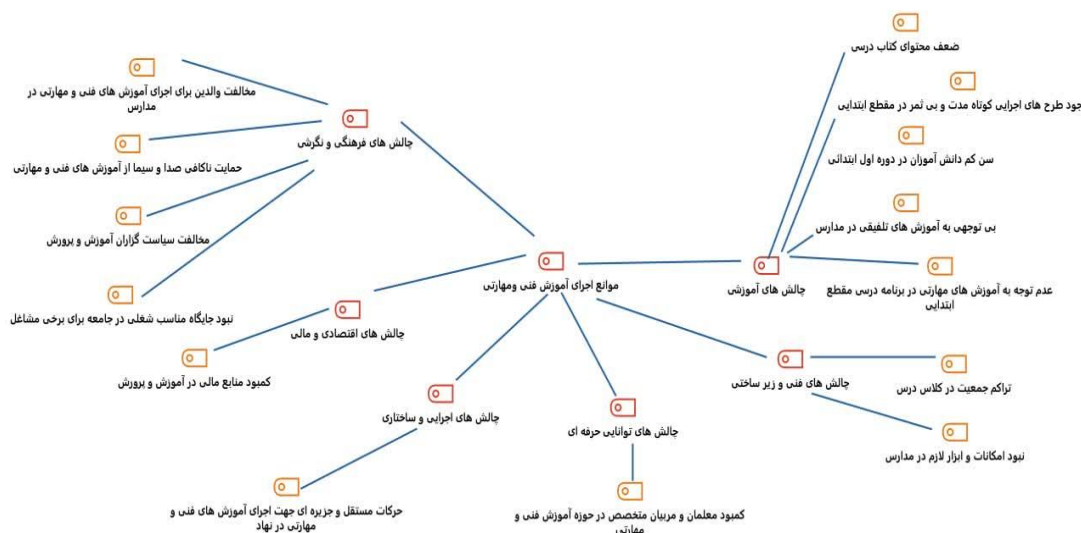
چالش‌های توانایی حرفه‌ای

اثربخش بودن آموزش‌های مهارتی و ایفای نقش موثر آنها در اقتصاد کشور، مستلزم وجود مربیان واجد صلاحیت‌های حرفه‌ای است، زیرا بقا و کارآمدی هر نظام آموزشی به دانش، تخصص، توانایی و مهارت منابع انسانی به ویژه نیروی انسانی آموزشی آن نظام بستگی دارد (خلیقی و حج فروش، ۲۰۱۹). این مانع از تم فرعی کمبود معلمان و مربیان متخصص در حوزه آموزش فنی و مهارتی تشکیل می‌شود. یکی از خبرگان حوزه آموزش فنی و مهارتی در رابطه با نیروی انسانی بیان می‌دارد: "یکی دیگر از موانعی که آموزش و پرورش را درگیر کرده است کمبود معلم و مربیان متخصص است که باید نیروها توسط آموزش و پرورش تأمین گردد. متأسفانه سال تحصیلی آغاز می‌گردد؛ اما برخی از کلاس‌ها هنوز معلم ندارد؛ چه برسد به معلم متخصص. بحث اصلی همان آموزش معلمان است. معلمان ما دست‌ورز نیستند که ما دانش‌آموزان دست‌ورز داشته باشیم". یکی دیگر از خبرگان حوزه فنی و حرفه‌ای اظهار داشت که "ما در مراکز فرهنگیان در حال تربیت معلم هستیم فقط نباید به محتوای کتاب توجه کنیم، معلم باید چند مهارت بلد باشد تا بتواند به دانش‌آموز منتقل کند".

فارسی می‌تواند اجرای آموزش فنی و مهارتی را کاهش داده و کمتر منابع و توجه را به این زمینه اختصاص دهد".

چالش‌های فنی و زیرساختی

چالش‌های فنی و زیرساختی یکی دیگر از موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی است که از دو تم فرعی تراکم جمعیت در کلاس‌های درس و نبود امکانات و ابزار لازم در مدارس تشکیل شده است. در این رابطه (یکی از متخصصان بیان می‌دارد: "با توجه به جمعیت دانش‌آموزی، آموزگار حتی بخواهد مهارت‌محور هم عمل کند موقعیت فیزیکی لازم را ندارد. شرط اصلی اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی داشتن ابزار و امکانات است که مدارس ما فاقد این موضوع هستند؛ پس وقتی امکانات لازم در دسترس نیست آموزگار نمی‌تواند مانند یک تسهیل‌گر عمل کند مجبور است به طور خطایی تدریس نماید". در این رابطه یکی دیگر از مصاحبه‌شوندگان (از خبرگان حوزه آموزش فنی و مهارتی) بیان می‌دارد: "وقتی در مدارس ما امکانات لازم وجود ندارد بازده طرح‌های مختلف صفر است؛ زیرا امکانات ابتدایی‌ترین مرحله است. عدم وجود امکانات و تجهیزات مناسب برای ارائه آموزش‌های فنی و مهارتی در مدارس ابتدایی می‌تواند یک مانع زمینه‌سازی باشد".

شکل ۱. تم‌های اصلی و تم‌های فرعی موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی

راهکارهای توسعه آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی

جدول ۳. تم‌های اصلی و فرعی راهکارهای توسعه آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی

تم اصلی	تم فرعی
امور مالی و زیرساختی	تأمین امکانات و فضای آموزشی مناسب برای اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی

مدیریت منابع انسانی در آموزش و پرورش	توسعه فرهنگی و مهارت‌پروری
تامین منابع مالی	
آموزش به خانواده‌ها	
ترویج فرهنگ مهارت در جامعه	
ترویج مهارت‌آموزی از طریق مدرسه	
تغییر دیدگاه مدیران و معلمان	امور مدیریتی و اجرایی
تغییر دیدگاه سیاستگذاران	
بررسی الگوهای جهانی	
ایجاد اکوسیستم مهارتی	
ارزیابی و پیگیری مداوم	توسعه آموزش و مهارت
تدوین برنامه درسی مناسب	
کاهش محدودیت‌های جنسیتی در آموزش‌های فنی و مهارتی	
آشناسازی با مشاغل، مهارت‌ها و ابزار	
آموزش مهارت‌های متنوع و اختیاری	
امتیازات ویژه نخبگان مهارتی	
آموزش معلمان در مراکز تربیت معلم و فرهنگیان	
آموزش ضمن خدمت به معلمان	
منابع آموزش به معلمان	

نمی‌کنیم. طرح می‌گذاریم؛ اما هیچ هزینه‌ای به آموزگار نمی‌دهیم. تمام کارها بر دوش آموزگار است و آموزش و پرورش باید به آموزگاران توجه ویژه داشته باشد؛ زیرا درگیرترین افراد در حوزه آموزش فنی و مهارتی آموزگاران است که نیروی انسانی آموزش و پرورش هستند". همچنین یکی از متخصصان آموزش و پرورش بیان می‌کند: "اصلی‌ترین راهکار ساختن فضاهای آموزشی مجهز است که بتوان در فضای آموزشی مهارت‌های مناسب را به دانش‌آموزان تعلیم داد".

توسعه فرهنگی و مهارت‌پروری

این تم اصلی از پنج تم فرعی لزوم توسعه فرهنگی و مهارت‌پروری، آموزش خانواده‌ها، توزیع مهارت‌آموزی از طریق مدرسه، ترویج فرهنگ مهارت در جامعه، تغییر دیدگاه مدیران و معلمان و تغییر دیدگاه سیاستگذاران تشکیل شده است.

مصاحبه‌شوندگان، آموزش خانواده‌ها را یکی از راهکارهای توسعه آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی قلمداد نمودند. چنانکه یکی از خبرگان می‌گوید: "با توجه به اینکه فرهنگ آموزش‌های فنی و مهارتی هنوز در کشور ما جا نیفتاده است و خانواده‌ها یکی از مخالفین آن هستند باید ابتدا آموزش به خانواده‌ها را اجرایی نماییم و آنها را در جریان برنامه‌های مدرسه قرار دهیم تا آنها از فواید این آموزش‌ها مطلع باشند. زیرساخت تمام فعالیت‌های ما فرهنگ است، آموزش خانواده بسیار مهم است تا در مسیر تغییر رویکرد، اولیا همراه مدرسه و معلم باشند

مطابق با تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه‌ها راهکارهای اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی از ۴ تم اصلی و ۱۹ تم فرعی تشکیل شده است. در ادامه هریک از راهکارها به همراه تم‌های مرتبط با خود مورد بحث قرار می‌گیرد:

امور مالی و زیرساختی

از تحلیل بیانات و نظرات مصاحبه‌شوندگان امور مالی و زیرساختی شامل تم‌های فرعی تأمین منابع مالی، مدیریت منابع انسانی، و تأمین امکانات و فضای آموزشی مناسب برای اجرای آموزش‌های مهارتی می‌شود. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در مقایسه با آموزش‌های نظری از لحاظ هزینه‌ها گرانتر هستند (سلیمی، ۲۰۱۲). مصاحبه‌شوندگان تأمین منابع مالی را یکی از راهکارهای توسعه آموزش‌های فنی و مهارتی در مدارس مقطع ابتدایی قلمداد نمودند و بازده بیشتر در اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی را منوط به تأمین منابع مالی می‌دانند. چنانکه یکی از خبرگان آموزش فنی و حرفه‌ای می‌گوید: "برای اجرا و بهبود کیفیت آموزش فنی و مهارتی، دولت‌ها، جوامع و سازمان‌های غیردولتی باید منابع مالی، مادی و انسانی را فراهم کنند، باید مکانیسم‌های تأمین مالی آموزش‌های فنی و مهارتی را شناخت و دولت بودجه مهارت را افزایش بدهد". همچنین یکی از فرهنگیان مطلع بیان می‌دارد: "ما روی نیروی انسانی سرمایه‌گذاری نداریم بسیاری از طرح‌های ما به سرانجام نمی‌رسد؛ زیرا به آموزگار به عنوان یک نیروی انسانی توجه

مهارت را ارزیابی کنند تا بتوانند نقاط قوت و ضعف خود را تشخیص داده و اقدامات لازم را برای بهبود آموزش‌ها انجام دهند. آنچه که باعث می‌شود فعالیت‌ها و طرح‌های مختلف ماندگار باشد این است که ارزیابی و پیگیری مداوم صورت بگیرد تا نتیجه مورد انتظار حاصل شود و طرح پس از مدت کوتاهی از بین نرود. از طرفی داشتن اکوسیستم مهارتی رمز موفقیت امور مدیریتی و اجرایی است، ایجاد اکوسیستم مهارتی با ائتلاف دولت، دینفعان و مؤسسات و مراکز آموزشی صورت می‌گیرد. ائتلاف به معنای داشتن برنامه منسجم و یکپارچه در بین سه گروه دولت دینفعان و مؤسسات آموزشی است."

توسعه آموزش و مهارت

طبق بیانات مصاحبه‌شوندگان این تم اصلی از هشت تم فرعی شامل: تدوین برنامه درسی مناسب، کاهش محدودیت‌های جنسیتی در آموزش‌های فنی و مهارتی، آشناسازی با مشاغل و مهارت‌ها و ابزار، آموزش مهارت‌های متنوع و اختیاری، امتیازات ویژه نخبگان مهارتی، آموزش معلمان در مراکز تربیت معلم و فرهنگیان، آموزش ضمن خدمت به معلمان، منابع آموزش به معلمان تشکیل شده است.

آموزش موثر و مرتبط با نیازهای واقعی جامعه مبتنی است بر محتوا و درسی که به انتقال دانش و مهارت منطبق با بازار کار تهیه و تدوین شده باشد (سلیمی، ۲۰۱۲). مصاحبه‌شوندگان تدوین برنامه درسی مناسب را یکی از راهکارهای توسعه آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی قلمداد نمودند. در این رابطه یکی از خبرگان می‌گوید: "برنامه مهارت‌آموزی باید در برنامه درسی ابتدایی گنجانده شود و مهارت‌ها و فعالیت‌های مورد علاقه باید از همان ابتدا شناسایی شود؛ زیرا تمام دانش‌آموزان دریایی از استعداد‌های مختلف هستند باید به طریقی استعداد‌های آنها شناسایی شود و با توجه به استعداد‌هایی که دارند آموزش‌های فنی و مهارتی که مدنظر است به آنها داده شود. برنامه‌های درسی باید وسیع، سازگار با نیازهای صنعت و بازارکار و انعطاف‌پذیر باشند". مصاحبه‌شوندگان تغییر کتب درسی مقطع ابتدایی را مهم دانسته‌اند. یکی از خبرگان حوزه آموزش فنی و مهارتی اظهار داشت که: "تغییر کتب درسی و تغییر رویکرد آموزش طرح‌هایی که می‌تواند استعداد دانش‌آموز را بشناسد، اگر دانش‌آموزی مهارتی نیست، وارد حوزه نظری شود باید حجم کتاب درسی را کم کنیم و مهارت‌ها را در آن جایگزین کنیم و جزء درسمان باشد". بین آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و توانمندسازی زنان رابطه معناداری وجود دارد (قدسیان و همکاران، ۲۰۱۵). مصاحبه‌شوندگان بر کاهش محدودیت‌های جنسیتی هم تأکید داشتند. یکی از آنها در این رابطه می‌گوید: "در اجرای آموزش‌های

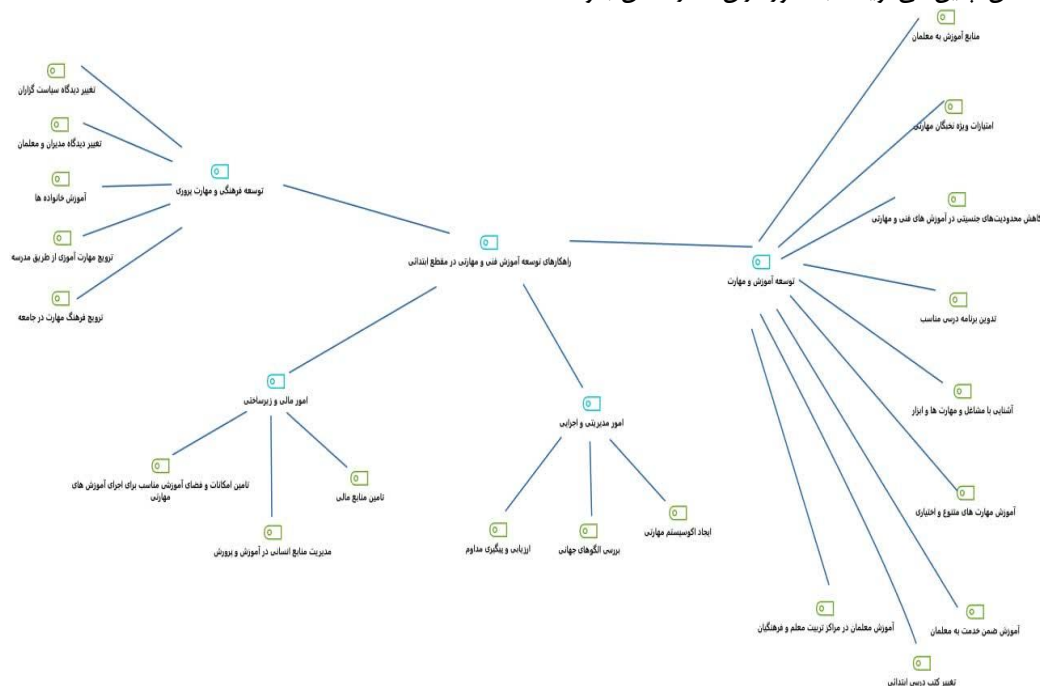
و با آموزش‌های فنی و مهارتی در مدرسه آشنا شوند". درج آموزش‌های فنی و مهارت در برنامه‌های درسی مدارس و نهادهای دیگر آنها به عنوان بخشی از آموزش رسمی نیز بسیار تأثیرگذار است. یکی از خبرگان سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای در این باره چنین می‌گوید: "برنامه درسی ما باید تلفیقی باشد و هم دروس نظری و هم دروس مهارتی در آن گنجانده شود. در دنیای امروز، دانش‌آموزان باید بتوانند یکسری مهارت‌ها را از کودکی بیاموزند. در کتاب‌های درسی ابتدایی می‌شود فرهنگ مهارت را ترویج کرد و باید به مهارت وجهه و شخصیت داد". مصاحبه‌شوندگان ترویج فرهنگ مهارت را نیز به عنوان یکی از راهکارهای اجرای آموزش فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی بیان نمودند چنانکه یکی از آنها در این رابطه می‌گوید: "ترویج فرهنگ مهارت از طریق رسانه‌ها انجام شود تا آحاد مردم با مشاغل مختلف و اهمیت آنها آشنا شوند و فقط به یکسری از مشاغل خاص توجه نکنیم. تلویزیون و شبکه‌های اجتماعی بسیار مؤثر هستند". معلمان فنی مهارتی به عنوان افراد کلیدی در اجرای تغییرات، حل مشکلات و دستیابی به اهداف در آموزش و پرورش فنی و حرفه ای دیده می‌شوند (سیرک^۱، ۲۰۲۴). از نظر مصاحبه‌شوندگان تغییر دیدگاه مدیران، معلمان و سیاست‌گذاران در اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی حائز اهمیت است؛ به‌طور مثال یکی از مدیران مراکز فنی و حرفه‌ای بیان می‌کند: "ورود آموزش‌های فنی و مهارتی در مدارس با تغییر دیدگاه خود معلمان و مدیران آموزش و پرورش صورت می‌گیرد؛ زیرا در دوره ابتدایی ارتباط معلم و دانش‌آموز به صورت عاطفی و غیررسمی و هم به صورت رسمی برای انتقال مطالب است. معلم می‌تواند در تغییر دیدگاه دانش‌آموز بسیار مؤثر باشد".

امور مدیریتی و اجرایی

امور مدیریتی و اجرایی شامل ۳ تم فرعی بررسی الگوهای جهانی، ایجاد اکوسیستم مهارتی و ارزیابی و پیگیری مداوم و ۱۲ کد توصیفی است. مصاحبه‌شوندگان بررسی الگوهای جهانی را از راهکارهای مهم توسعه آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی قلمداد نمودند. یکی از خبرگان حوزه فنی و حرفه‌ای در رابطه با اهمیت آن می‌گوید: "از الگوهای جهانی هم می‌توانیم استفاده کنیم؛ زیرا دیدگاه‌های خوبی به ما می‌دهند که بتوانیم توسعه را از مسیر پایین به بالا شروع کنیم، الگوهای جهانی مانند کشورهای فنلاند، ژاپن و ... را مطالعه و بومی‌سازی کنیم، تجربیات کشورهای دیگر بسیار به ما کمک می‌کند". مصاحبه‌شوندگان ایجاد اکوسیستم مهارتی و ارزیابی و پیگیری مداوم را مهم می‌دانند. چنانکه یکی از خبرگان آموزش و پرورش می‌گوید: "مدارس باید عملکرد آموزشی در زمینه‌های فنی و

ورود، آموزش‌های لازم در دانشگاه فرهنگیان داده شود و در طی سال‌های خدمت، کارگاه‌های آموزشی و کلاس‌های ضمن خدمت زمینه توسعه، تقویت و به‌روز کردن آموزش‌های فنی و مهارتی برگزار گردد". در حوزه آموزش‌های فنی و مهارتی، نخبگان این حوزه مورد توجه قرار نمی‌گیرند و فعالیت‌های آنها آن‌طور که باید دیده شود، نمی‌شود؛ به‌همین دلیل در بین مصاحبه‌شوندگان عده‌ای از آنها به دادن امتیازات ویژه به نخبگان مهارتی تأکید داشتند. یکی از خبرگان می‌گوید: "باید برنامه‌های ویژه مهارتی در سطح ملی ساخته شود و تمام افراد موفق مهارتی، شناسایی و معرفی شوند و برای افرادی که در این حوزه فعالیت می‌کنند امتیازات ویژه‌ای در نظر بگیریم تا آنها با شغل و انگیزه بیشتری فعالیت نمایند". همچنین مصاحبه‌شوندگان منابع آموزش به معلمان را پر اهمیت قلمداد نمودند؛ زیرا این منابع تأثیر مستقیمی بر آموزش آنها بر دانش‌آموزان دارد. در این رابطه یکی از خبرگان بیان می‌کند: "معلمان و مشاوران مدرسه باید به منابع آموزشی مربوط به مهارت‌های فنی و مهندسی دسترسی دسترسی داشته باشند. این منابع می‌توانند شامل: کتاب‌ها، اطلاعاتیه‌های تخصصی، فیلم‌های آموزشی، و نرم‌افزارهای آموزشی باشند".

مربیان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای باید توانایی بالایی در انتخاب به روزترین روش‌ها و فنون تدریس، شیوه‌ها و ابزارهای ارزشیابی، کنترل و بازخورد آموزشی و پیشرفت تحصیلی، شیوه‌های نوین تشویق و ترغیب یکایک فراگیران و آشنایی با روانشناسی تربیتی و رشد را داشته باشند (رستمی و همکاران، 2019). آموزش به معلمان در مراکز تربیت معلم و دانشگاه فرهنگیان و آموزش ضمن خدمت به معلمان از موارد دیگری است که مصاحبه‌شوندگان به آنها اشاره نمودند. یکی از مصاحبه‌شوندگان چنین می‌گوید: "به آموزگاران ما از همان بدو

شکل ۲. تم‌های اصلی و فرعی راهکارهای توسعه آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی

انجام شد. آموزش فنی و مهارتی یک عبارت جامع و کامل برای تعیین برنامه‌های آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان در کسب مهارت‌های آموزشی و شغلی و توانمندی آنها هنگام ورود به

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش به دنبال شناسایی موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی، در دوره ابتدائی، و ارائه راهکارهایی جهت توسعه

نیز موید نقش هنجاری والدین بر تصمیم کارآموزان به ادامه یا ترک اولین موقعیت آموزش بود که نتایج تحقیقات فوق با نتایج این پژوهش همپوشی دارد. مطابق با نتایج راهکارهای توسعه فرهنگی و مهارت‌پروری مطرح شدند که به مواردی نظیر آموزش خانواده‌ها، ترویج فرهنگ مهارت در جامعه، ترویج مهارت‌آموزی از طریق مدرسه، تغییر دیدگاه مدیران و معلمان، و تغییر دیدگاه سیاستگذاران اشاره دارد که می‌شود با تمرکز بر این راهکارها و برنامه‌ریزی مناسب نسبت به رفع موانع فرهنگی اقدام نمود.

تراکم جمعیت در کلاس‌های درس، نبود امکانات و ابزار لازم در مدارس از چالش‌های فنی و زیرساختی به شمار می‌روند که خود عامل بسیار مهمی در نادیده انگاری آموزش‌های مهارتی به شمار می‌روند. این آموزش‌ها بالذات نیازمند ابزار و امکانات ضروری می‌باشند که فقدان آنها به لحاظ مسائل مالی و جمعیت زیاد دانش‌آموزی باعث می‌شود که به عنوان مانع اصلی در توسعه این آموزش‌ها به شمار آیند. چالش‌های اقتصادی و مالی نیز به کمبود منابع مالی در آموزش و پرورش مرتبط است. امروزه تأمین منابع مالی آموزش و پرورش در سراسر جهان به ویژه در کشورهای درحال توسعه با بحران جدی روبه‌رو است؛ زیرا از یک جهت افزایش تقاضا برای آموزش از طریق رشد سریع جمعیت، گرایش خانواده‌ها به فراهم نمودن تحصیلات برای فرزندان خود، درآمد نسبتاً بیشتر باسوادان و افراد دارای تحصیلات بالا نسبت به سایر افراد جامعه و نیز تأکید بر برخورداری از حقوق اجتماعی؛ ازسوی دیگر پدیده جهانی شدن، رشد روزافزون فناوری اطلاعات و کاربرد و استفاده آن در زندگی روزمره و مهمتر از همه، محدودیت منابع مالی و کسری ساختاری بودجه در نظام‌های آموزشی این مشکل را بحرانی‌تر نموده است (احمدی و دیگران، ۲۰۱۶). خاوری و گرزین (۲۰۱۴) نیز مواردی همچون ناکافی بودن بودجه برای تجهیز کارگاه‌ها، خرید مواد مصرفی، و عدم حمایت مالی مهارت‌آموختگان در زمینه ایجاد شغل را از جمله موانع در زمینه تأمین منابع مالی برمی‌شمارد. همچنین رضایی و همکاران (۲۰۱۹) وضعیت فیزیکی نامناسب هنرستان‌ها، اختصاص بودجه کم به شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، و پایین بودن کمیت و کیفیت تجهیزات و امکانات آموزشی را از موانع آموزشی می‌شمارد که نتایج این پژوهش‌ها با یافته‌های پژوهش حاضر همسو می‌باشد. با توجه به نتایج، تأمین امکانات و فضای آموزشی مناسب برای اجرای آموزش‌های فنی و

حرفه آینده‌شان به محض فارغ‌التحصیلی است. هدف اقتصادی نهایی آموزش فنی و مهارتی تأمین بازارکار با کارگران شایسته است (ورایدزو و تانکیسو، ۲۰۲۱). کشورهای بسیاری آموزش‌های فنی و مهارتی را به بخشی از آموزش رسمی در مدارس خود تبدیل نموده‌اند؛ زیرا ابزاری در جهت نیازهای توسعه و پیشرفت جامعه است. توسعه آموزش فنی و مهارتی در دوران ابتدایی سبب می‌شود تا دانش‌آموزان از همان دوران کودکی با مهارت‌های موجود در جامعه آشنا گردند و بتوانند استعداد خود را در مسیری مناسب، شناسایی نموده و برای ورود به جامعه، آمادگی لازم را کسب نمایند. آموزش و پرورش زمانی می‌تواند در زمینه تربیت نیروی کار ماهر و متخصص اقدام نماید که تصویر شفاف و روشنی از موانع اجرای آموزش فنی و مهارتی داشته باشد که تحقیق حاضر در پیشنهادی این مسئله بود. مطابق با نتایج موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی شامل چالش‌های فرهنگی و نگرشی، اقتصادی و مالی، اجرایی و ساختاری، آموزشی، فنی و زیرساختیو چالش‌های توانایی حرفه‌ایاست. راهکارهای امور مالی و زیرساختی، توسعه فرهنگی و مهارت‌پروری، امور مدیریتی و اجرایی، توسعه آموزش و مهارت نیز از جمله راهکارهای اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی به شمار می‌روند.

چالش‌های فرهنگی و نگرشی به نگاه منفی والدین نسبت به اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی، حمایت ناکافی صدا و سیما از آموزش‌های فنی و مهارتی، مخالفت سیاستگذاران آموزش و پرورش، نبود جایگاه مناسب شغلی در جامعه برای برخی مشاغل اشاره دارد. سیاستگذاری یک عنصر حیاتی در برنامه‌ریزی آموزشی است، برنامه‌ریزی زیرمجموعه سیاستگذاری است و سیاست، تصمیم گروهی یا فردی است که راهنمای اجرای تصمیمات قبلی برای هدایت تصمیمات آینده است (گرایی‌نژاد و کاظم، ۲۰۰۹). چنانچه سیاستگذاران با ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در دوره‌های تحصیلی موافق نباشند به سختی می‌توان انتظار توسعه این آموزش‌ها را در برنامه‌های درسی و اجرایی مدارس داشت. در حوزه‌های اجتماعی نیز نگاه خانواده‌ها و حمایت یا عدم حمایت نهادهای اجتماعی همچون رسانه در پیشبرد برنامه‌های فنی و مهارتی مدارس نقش‌آفرین هستند. در پژوهش خاوری و گرزین (۱۳۹۳) مواردی همچون حقیر شدن آموزش‌های مهارتی در مقابل آموزش نظری، توجه عامه به آموزش‌های مهارتی به عنوان فعالیت‌های فوق برنامه و پایین بودن سطح فرهنگ‌آموزی به جای دریافت گواهی‌نامه مهارت به عنوان چالش‌های فرهنگی آموزش‌های مهارتی ذکر شدند. مطالعه رحمان و همکاران (۲۰۲۴) نیز نشان داد که تأثیرات خانوادگی و اجتماعی به طور قابل توجهی درک دانش‌آموزان را شکل می‌دهد و نقش محوری آنها را در افزایش شهرت برنامه‌های فنی و حرفه‌ای تأیید می‌کند. نتایج زیرمباب (۲۰۲۴)

مهارتی، مدیریت منابع انسانی در آموزش و پرورش، و تأمین منابع مالی از جمله راهکارهایی است که به امور مالی و زیرساختی می‌پردازد که از نظر متخصصان باید برای رفع موانع مالی به آنها پرداخت.

از چالش‌های اجرایی و ساختاری هم باید به حرکات مستقل و جزیره‌ای جهت اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در نهادهای مختلف اشاره نمود. مطابق با یافته‌های صالحی عمران (2014) عدم هماهنگی نهادهای مختلف ارائه‌کننده خدمات آموزشی مهارت در جامعه و ارتباط ضعیف بین نظام‌های آموزش مهارت و جامعه از جمله موانع آموزش‌های فنی مهارتی به شمار می‌رود که با نتایج پژوهش حاضر همسو می‌باشد. زمانیکه نهادهای آموزشی نظیر نظام آموزش و پرورش عمومی و آموزش فنی و حرفه‌ای از برنامه و اهداف مستقل از هم برخوردار باشند، نمی‌توان از آنها انتظار ارائه یک برنامه منسجم، جامع و دقیق برای توسعه آموزش‌های فنی و مهارتی در مدارس داشت که این خود مشکلات دیگری را به همراه دارد. بررسی الگوهای جهانی، ایجاد اکوسیستم مهارتی، و ارزیابی و پیگیری مداوم از جمله راهکارهای مربوط به امور مدیریتی و اجرایی است که می‌تواند در توسعه تجارب جهانی برای یادگیری از الگوهای موفق در حل مسائل اجرایی و ساختاری موثر باشند. از نظر صالحی عمران (۲۰۱۴) باید مزیت‌های منطقه‌ای در برنامه‌ریزی آموزش‌های مهارتی منظور گردد. همچنین توجه به اکوسیستم مهارتی در کشور نگاه یک جانبه و مقطعی به آموزش‌های فنی و مهارتی را کنار گذاشته و باعث آموزش منسجم و جامع در همه مقاطع و دوره‌های تحصیلی می‌شود.

از چالش‌های آموزشی نیز می‌توان به وجود طرح‌های اجرایی کوتاه‌مدت و بی‌ثمر در مقطع ابتدایی، بی‌توجهی به آموزش‌های تلفیقی در مدارس، ضعف محتوای کتب درسی، عدم توجه به آموزش‌های مهارتی در برنامه درسی مقطع ابتدایی، و سن کم دانش‌آموزان در دوره اول ابتدایی اشاره کرد. از نظر صالحی عمران (۲۰۱۴) نیز غلبه کمیت بر کیفیت؛ به روز نبودن محتوا، برنامه‌های درسی و مهارتی و رشته‌های آموزشی و استفاده از شیوه‌های آموزش سنتی از جمله موانع آموزش‌های مهارتی قلمداد می‌شوند که این نتایج با نتایج پژوهش حاضر همسو می‌باشند. از نظر متخصصان تدوین برنامه درسی مناسب، کاهش

محدودیت‌های جنسیتی در آموزش‌های فنی و مهارتی، آشناسازی با مشاغل و مهارت‌ها و ابزار، آموزش مهارت‌های متنوع و اختیاری، امتیازات ویژه نخبگان مهارتی، آموزش معلمان در مراکز تربیت معلم و فرهنگیان، آموزش ضمن خدمت به معلمان، و منابع آموزش به معلمان از جمله راهکارهای توسعه آموزش و مهارت هستند که برای رفع مشکلات آموزشی حائز اهمیت می‌باشند. نتایج پژوهش دویو و همکاران (۲۰۲۱) نیز نشان داد که عامل ادراکات محیط آموزشی بر موفقیت و پایداری دانش‌آموزان در برنامه‌های آموزش فنی و مهارتی تأثیر دارند و می‌توانند در بهبود برنامه‌های آموزشی فنی و مهارتی موثر باشند. بخشی از راهکارهای آموزشی پژوهش حاضر به برنامه درسی و محتوای دروس و برخی اشاره به مسائل اجرایی و توانمندسازی مربیان و معلمان دارد. نظریه سرمایه انسانی نشان داده است که بالندگی و کارآمدی هر نهاد فرهنگی، آموزشی، اقتصادی و اجتماعی به توانایی، دانش و مهارت نیروهای انسانی مشغول به کار در آن نهاد بستگی تام دارد. آموزش فنی و حرفه‌ای که رسالت و مأموریت تربیت نیروی کار ماهر و ارتقای شایستگی‌های مهارتی آنان را برای محیط کار و پاسخگویی به نیازهای کارفرمایان و بازار کار برعهده دارد و می‌تواند نقش مؤثری در توسعه پایدار ایفا کند، خود باید دارای نیروی انسانی کارآمد با شایستگی‌های حرفه‌ای بالا باشد تا بتواند کارآمدترین نیروها را تربیت کند (خلایقی، ۲۰۱۹).

جنبه نوآوری پژوهش حاضر به شناسایی موانع اجرای آموزش‌های فنی و مهارتی در مقطع ابتدایی و ارائه راهکارهایی برای توسعه آن از منظر خبرگان و فعالان حوزه آموزش‌های فنی و مهارتی در تلفیق با نظرات مدیران و معلمان دوره ابتدایی می‌گردد. جهت بسط نظری موضوع در شناخت عوامل زمینه‌ای و نهادی موثر در توسعه و کاربست آموزش‌های مهارتی در دور ابتدایی لازم به نظر می‌رسد که مطالعاتی برای طراحی واحدهای درسی مهارت محور صورت پذیرفته و در خصوص آگاهی بخشی نتایج به گروه‌های آموزش ابتدایی گفتمان علمی انجام گردد. به لحاظ اجرایی نیز لازم است که با ایجاد محیط همکاری بیشتر زمینه استفاده از تجارب مربیان و معلمان هر دو حوزه آموزشی فراهم گشته و همچنین امکانات و تسهیلات لازم برای کاربست این آموزش‌ها در اختیار مدارس

تشکر و قدردانی

بدین وسیله نویسندگان از تمامی شرکت کنندگان در این پژوهش و صمیمانه تشکر و قدردانی می کنند.

ملاحظات اخلاقی

در جریان اجرای این پژوهش و تهیه مقاله کلیه قوانین کشوری و اصول اخلاق حرفه ای مرتبط با پژوهش رعایت شده است.

حامی مالی

کلیه هزینه های پژوهش حاضر توسط نویسنده مقاله تأمین شده است.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان، مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است. این مقاله قبلاً در هیچ نشریه ای اعم از داخلی یا خارجی چاپ نشده است.

نهاده شود. با توجه به اینکه یکی از راهکارهای پژوهش توسعه آموزش و مهارت هاست، لذا پیشنهاد می شود از نتایج این تحقیق در زمینه طراحی واحدهای درسی رشته آموزش ابتدایی در دانشگاه فرهنگیان و سایر دانشگاه های ارائه دهنده این رشته استفاده گردد و از اساتید خبره در برنامه ریزی واحدهای درسی در حوزه آموزش های فنی و مهارتی مقطع ابتدایی استفاده گردد. همچنین توسعه فرهنگی و مهارت پروری از راهکارهای مطرح است که پیشنهاد می گردد که مدیران محترم مدارس مقطع ابتدایی، جلسات آموزش خانواده با موضوع لزوم اجرای آموزش های فنی و مهارتی در مدارس مقطع ابتدایی را برگزار نمایند. از آنجاییکه یکی از موانع اجرای آموزش های فنی و مهارتی چالش های فنی و زیرساختی است؛ پیشنهاد می گردد استانداردهای مناسب مانند امکانات و ابزار لازم، مکان مناسب و ... جهت اجرای آموزش های فنی و مهارتی در مدارس ابتدایی تدوین گردد.

References

- Ahmadi, G.; Abbaszadeh-Shahri, T.; Darvishi, A.; Mirjavani-Zangeneh, K. (2016). A review of funding methods in education. *International Conference on Management Elites*, 23. [In Persian]
- Braunstein, A.; Krötz, M.; Deutscher, V.; Seifried, J. (2024). Analyzing dropout intentions in vocational education and training: Exploring the nexus between different dimensions of dropout reasons and the different directions of dropout intention. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 16(1), 1–37. <https://ervet-journal.springeropen.com/articles/10.1186/s40461-024-00173-1>
- Cheng, W.; Nguyen, P.N.T. (2024). Academic motivations and the risk of not in employment, education, or training: University and vocational college undergraduates comparison. *Education+Training*, 66(10), 91–105. <https://www.researchgate.net/publication/383219812>
- Comprehensive Scientific Map of the Country (2010). Supreme Council of the Cultural Revolution. [In Persian]
- Cornford, I.R. (1999). Rediscovering the importance of learning and curriculum in vocational education and training in Australia. *J Voc Educ Train*, 51(1), 93–116. <https://www.semanticscholar.org/paper/Rediscovering-the-importance-of-learning-and-in-and-Cornford/00ea66354f1151a19dca372263bbc2e7996978ff>
- Dubeau, A.; Plante, I.; Jutras-Dupont, C.; Samson, G.; Frenay, M. (2021). Understanding the relationships between psychological and contextual determinants, motivation, and achievement outcomes for students in vocational training or technical training programs. *Vocations and Learning*, 14, 165–183. <https://www.researchgate.net/signup.SignUp.html>
- Fundamental Transformation Document (2011). Supreme Council of the Cultural Revolution. [In Persian]
- Gerainezhad, G.; Kazem, R. (2009). Planning process: Policy-making in education (A practical framework). Tehran: Borhan School Cultural Institute. [In Persian]
- Ghodsian, H.; Malamohammadi, M.; Shah-Hosseini, Z. (2015). Examining the impact of technical and vocational education on women's

- empowerment. *Maharat-Amoozi*, 3(11), 19–32. <https://sid.ir/paper/255951/fa> [In Persian]
- Gianni, M.; Kontou, E.; Avdikos, I.; Kessopoulou, E.; Xanthopoulou, S. (2024). EFQM in vocational education–teacher and student perspectives. *Quality Education for All*, 1(1), 222–239. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/qea-05-2024-0041/full/html>
- Hendi, M. (1940). *Kanz al-Ommal*. Beirut: Dar al-Ihya. [In Persian]
- Khalaqi, A.A. (2019). Why technical and vocational education in Iran is inefficient: Reasons and solutions. *Roshd-e Technical and Vocational Education and Kardanesh*, 1. [In Persian]
- Khalaqi, A.A.; Hojfroosh, A. (2020). Competencies and professional qualifications of technical and vocational training instructors. *Maharat-Amoozi*, 9(34), 7–42. <https://sid.ir/paper/963610/fa> [In Persian]
- Khavari, S.A.; Garzin, R. (2014). Pathology of the skill education system. *Maharat-Amoozi*, 3(10), 77–92. <https://sid.ir/paper/487454/fa> [In Persian]
- Korotaj, B.V.; Buchberger, I. (2025). Teaching for critical thinking in vocational education and training. *Int J Train Dev*.
- Long, Y.; Zhang, X.; Zeng, X. (2024). Application and effect analysis of virtual reality technology in vocational education practical training. *Educ Inf Technol*. <https://doi.org/10.1007/s10639-024-13197-7>
<https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-024-13197-7>
- Mashaheri-Fard, M. (2017). Specialized vocabulary for performance measurement (competency in technical and vocational education). *Special Issue of Roshd Technical and Vocational Education and Kardanesh*, 9. [In Persian]
- Mayombe, C. (2024). Promoting youths' skills acquisition through experiential learning theory in vocational education and training in South Africa. *Higher Educ Skills Work-Based Learn*, 14(1), 130–145. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/heswbl-10-2022-0216/full/html>
- Mirabel, K.T.; Sewagegn, A.A.; Diale, B.M. (2022). Technical vocational education and training (TVET) to empower secondary school learners from low socioeconomic backgrounds. *J Technol Educ Train*, 14(1), 138–149. <https://www.researchgate.net/signup.SignUp.html>
- Mohammadi, Y. (2022). The role of family in education. *National Conference on Research in Management and Humanities in Iran*. <https://sid.ir/paper/1046498/fa> [In Persian]
- Nazari, K.; Esabat-Tabari, I.; Karimi-Baghmalek, A.; Esfandiari, E. (2024). Relationship between supervision and guidance of educational leaders and professional competencies of teachers and elementary school principals. *Quarterly Journal of Research and Innovation in Elementary Education*, 21–36. doi: 10.48310/REEK.2024.15727.1272 [In Persian]
- Neuenschwander, M.P.; Ramseier, L.; Hofmann, J. (2024). Adolescents' effort in vocational education and training and upper secondary general education: Analyses of stability, determinants, and group differences. *J Adolesc*, 96(4), 720–731.
- Noguera, I.; Quesada-Pallarès, C.; Sepúlveda-Parrini, P. (2024). Analysing student satisfaction with teaching strategies in vocational education. *Education+Training*, 66(10), 75–90. <https://www.researchgate.net/publication/382651200>
- Parand, K.; Niroomand, P.; Habibi-Yengjeh, A.; Faraji, A. (2012). A look at the skill and technology education system. Tehran: Technical and Vocational Training Organization. [In Persian]
- Paryono, P. (2017, September). The importance of TVET and its contribution to sustainable development. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 1887, No. 1). AIP Publishing. <https://www.researchgate.net/signup.SignUp.html>
- Rehman, N.; Huang, X.; Sarwar, U.; Fatima, H.; Maqbool, S. (2024). Exploring the impact of family, school and society on the perception and

- reputation of vocational training in Pakistan: A statistical analysis. *Education+Training*. <https://www.researchgate.net/profile/Uzma-Sarwar-2/publication/382940028>
- Rezaei, B.; Naderi, N.; Safari-Babazidi, M. (2020). Identifying barriers to entrepreneurship education in Kermanshah schools. *Scientific Quarterly of School Management*, 3. [In Persian]
- Rostami-Zeytuni, A.; Abbasi, R.; Babashahi, J.; Asarian, R. (2020). Educational needs assessment of technical and vocational instructors. *Karafarin*, 17(5), 45–66. <https://sid.ir/paper/380616/fa> [In Persian]
- Sabbagh Hassan-Zadeh, T.; Farzadpour, A. (2022). Effect of multimedia designed based on Mayer's design principles on attitude, academic emotion, and learning in sixth-grade science. *Technology and Knowledge Research in Education*, 2(4), 11–24. doi: 10.30473/t-edu.2023.67300.1072 [In Persian]
- Salehi Omran, I. (2014). Pathology of skill education management in the country. *Maharat-Amoozi*, 2(8), 25–48. <https://sid.ir/paper/255993/fa> [In Persian]
- Salimi, J. (2013). Curriculum and technical and vocational education: A study on the alignment of curriculum elements in vocational education. *Maharat-Amoozi*, 1(3), 35–52. <https://sid.ir/paper/255966/fa> [In Persian]
- Sheikh Ahmadi, S.; Rostami, S.; Sharifi, S. (2023). The importance of primary education. *National Conference on Research in Management and Humanities in Iran*. <https://sid.ir/paper/1086103/fa> [In Persian]
- Siembab, M. (2024). Parents, friends, and classmates: Reference groups and dropout from vocational education and training in Germany. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 16(1), 1–27. <https://ervet-journal.springeropen.com/articles/10.1186/s40461-024-00174-0>
- Sirk, M. (2024). Professionality model for vocational teachers: Based on the example of Estonian vocational teachers in the changing VET context. *Interchange*, 55(2), 211–240. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10780-024-09519-w>
- UNESCO. (2007). *Thinking about future developments in education*, translated by Mohammad Ali Amiri. Tehran: Madrese. <https://elib.mui.ac.ir/site/catalogue/5016> [In Persian]
- UNESCO. (2007). *Thinking about the future developments in education*, translated by Mohammad Ali Amiri. Tehran: Madrese. <https://elib.mui.ac.ir/site/catalogue/5016> [In Persian]
- Varaidzo, D.; Tankiso, M. (2021). Technologies, technological skills and curriculum needs for South African public TVET college students for relevance in the 4IR era. *J African Educ.* <https://www.researchgate.net/publication/356775718>
- Wahba, M. (2012). Technical and vocational education and training (TVET) challenges and priorities in developing countries. Retrieved February 11, 2012. <https://unevoc.unesco.org/e-forum/TVET%20Challenges%20and%20Priorities%20in%20Developing%20Countries.pdf>
- Yamini, M. (2012). *Teaching and education in elementary school*. Qazvin: Adib. [In Persian]
- Zare, P.; Ojaqi, N.; Dinarvand, P. (2024). Identifying challenges of workbook and technology education from the perspective of sixth-grade teachers in Shush for proposing appropriate solutions. *Technology and Knowledge Research in Education*, 4(1), 27–40. doi: 10.30473/t-edu.2024.70687.1132 [In Persian]
- Zheng, L.; Huang, S. (2025). Beyond academic performance: An investigation of well-being among vocational and general high school students. *Appl Res Qual Life*. <https://doi.org/recursosbiblioteca.unab.cl/10.1007/s11482-025-10487-1>